

PK-MANNEN

LÄRARHANDLEDNING

PK-MANNEN – OM SERIEN

Under programserien får vi följa programledaren Musse Hasselvall, tidigare MMA-profil. Han beskrivs som normen, PK-mannen, en "skön kille, vit, stockholmare, svensk, hetero, man, tillhör medelklassen och har inga funktionsnedsättningar". I serien möter han olika personer som utmanar hans föreställningar eller fördomar om vad som är normalt.

Syftet med programserien är att erbjuda tittaren, och PK-mannen, andra perspektiv än dem vi oftast väljer. Det handlar om att våga utmana och, att genom sitt agerande försöka påverka hur vi ser på norm och normalitet. Det är viktigt för att eleverna senare ska fungera i samhället och arbetslivet, ha förståelse för andra och kunna samspeja med olika människor. Det här materialet ger stöd till lärare att ta upp frågor som inte alltid är så lätta att diskutera i klassrummet.

Programserien handlar om olika frågor som rör normer och identitet. Varje avsnitt behandlar ett eget tema.

Avsnitt 1 handlar om mansnormen, vad som är macho.

Avsnitt 2 handlar om normbrytande funktionalitet, hur vi ser på funktionsnedsättningar.

Avsnitt 3 handlar om etnicitet, hudfärg och vem som är "svensk".

Avsnitt 4 handlar om heteronormen och sexuell identitet.

Avsnitt 5 handlar om kroppsideal samt tjejers framställning i media.

Avsnitt 6 handlar om könsidentitet, hur vi definieras i relation till vårt kön.

På urskola.se hittar du fler program om normer, normkritik och normmedvetenhet bland andra: Få syn på normer (åk 7–9), Normer i fokus, Bildningsbyrå – normkritik och Lärlabbet.

ANVÄNDNINGSMÅL

PK-mannen passar bra att visa för elever i de övre åldrarna i grundskolan samt i gymnasiet, speciellt under *mentorstiden*. Avsnitten är korta och behandlar teman som ingår i alla lärares uppdrag. Ett uppdrag som återfinns tydligt uttryckt i den övergripande värdegrunden kopplad till skolans fostrande uppdrag. Serien fungerar även som ett utmärkt redskap i *Samhällskunskap*, kopplat till ämnesområdet individ och identitet.

BESKRIVNING AV STUDIEHANDLEDNINGEN

Till varje avsnitt finns det sex till tio frågor, som även finns på ett separat arbetsblad. Som lärare väljer du om du vill att hela gruppen ska arbeta med samtliga frågor eller om du i förväg vill välja två till tre frågor som passar din grupp. Ett annat alternativ är låta eleverna arbeta i mindre grupper och dela upp frågorna mellan grupperna. Ytterligare en metod är att låta eleverna välja vilka frågor de vill arbeta vidare med. Du anpassar efter eget behov. Räkna med att avsätta minst 30 minuters lektionstid då det är viktigt att det finns tid för reflektion och att du har möjlighet att fånga upp gruppens reaktioner.

METOD

Här presenteras några olika metoder för att arbeta med materialet. Ett förslag är att diskutera frågorna så som beskrivs ovan i mindre grupper eller i helklass. En annan metod som kan fungera som stöd för elevernas arbete med materialet är EPA-modellen.

EPA

Den här arbetsgången är känd som EPA-modellen: E för enskilt, P för par och A för alla tillsammans.

- E–Enskilt

Först ges tid för var och en att fundera och skriva ner några ord som tankestöd.

- P–Par

Därefter samtalar eleverna i par eller i mindre grupper och resonerar sig fram till ett förslag eller en lösning.

- A–Alla

Till sist då alla är tillsammans följer läraren upp i en gemensam diskussion vad eleverna kommit fram till, reder ut oklarheter och besvarar deras frågor.

TVÄRGRUPPER

Genom att arbeta i tvärgrupper med snabba byten får alla ta del av mångas tankar och reflektioner. Välj några frågeställningar som alla grupper arbetar med. Inled samtalet i grupper om fyra, byt efter en stund grupper parvis så att ett par från en grupp bildar ny grupp med ett par från en annan grupp. Paren redovisar för varandra vad som sades i den grupp de just lämnade. Därefter går samtalet vidare innan det är dags för ett tredje och eventuellt fjärde byte.

PADLET OCH EXIT TICKET

Använd olika digitala verktyg till exempel Padlet, som kan användas för att låta eleverna reflektera skriftligt kring frågorna eller som...

...EXIT TICKETS

Exit tickets är en form av avslutande post-it reflektion, ett kvitto på vad eleverna tar med sig från avsnittet. Att använda sig av exit tickets möjliggör att man enkelt kan lyfta elevernas tankar och att de kan fördjupa sina tankegångar vid ett senare tillfälle. Ge eleverna några minuter i slutet av lektionen att reflektera anonymt kring vad de tar med sig från det lektionspass ni just har haft. Vad har de lärt sig? Vilka tankar bär de med sig?

KAHOOT

Kahoot är ytterligare ett digitalt verktyg som både du som lärare och dina elever kan använda i slutet av programserien. Testa era kunskaper på olika begrepp som kopplade till programinnehållet. Gå in på Kahoot och sök på PK-mannen för att enkelt kunna kopiera en redan befintlig frågemall, eller välj att skapa en egen.

SÅ HÄR KAN DU ARBETA MED SERIEN

Normer är oskrivna regler, tankar, ideér och förväntningar om hur något ska vara. Ibland är normer väldigt synliga och självklara som exempelvis normen att ställa sig sist i en kö och inte ställa sig varhelst man vill. Andra normer behöver vi "arbeta" för att upptäcka, allra helst i de fall då vi själva ingår i normen och aldrig har behövt reflektera över att vara utanför den. Ofta kan vi få syn på normer genom att diskutera stereotyper. Vissa normer har också sin grund i en mycket stereotypisk syn på människor. Det är de normerna som PK-mannen kan hjälpa oss att se och reflektera kring.

PK i seriens titel står för begreppet "politiskt korrekt". Ett begrepp som det kan vara bra att diskutera och förklara för eleverna innan ni tittar. Det kan beskrivas som en åsikt som följer den rådande normen. Ett bra sätt att väcka elevernas tankar kring normer och diskriminering är att göra det så kallade Teflontestet. Sök på nätet för att hitta en beskrivning av det.

DISKUTERA INNAN NI TITTAR

Vad betyder ordet "norm"?

Vem bestämmer vad som är normalt?

Vill vi tillhöra normen och vara som alla andra? Kan det finns en rädsla för att bryta normer? Motivera ditt svar.

Vad är fördomar?

Vad betyder PK?

DISKUTERA EFTER SAMTLIGA AVSNITT

På vilket sätt är Musse "normen"?

Vilken del av serien PK-mannen berörde dig mest eller minns du tydligast? Motivera varför!

Hur ser du på begreppet normer och möjligheten att bryta normer efter att du har sett programserien? Har din bild av några normer förändrats?

Vad tror du är syftet med programserien? Diskutera detta med dina klasskamrater.

AVSNITT I LIVET SOM MACHO

FÖR LÄRAREN

“Mansnorm” betyder att det finns en norm i samhället som utgår ifrån “mannen”. Ett exempel som har uppmärksamats är att till exempel sjukvården traditionellt har utgått från den manliga kroppen och mannens fysik.

“Stereotyp” är ett förenklat och fördomsfullt sätt att kategorisera människor på. Ett bra sätt att synliggöra stereotyper är att samtala om hur karaktärer i film och/eller serier framställs eller hur vanlig reklam visar fram olika kategorier av människor.

DISKUSSIONSFRÅGOR

1. Vad är “mansnorm”?
2. Finns det typiskt manliga och typiskt kvinnliga miljöer? Varför är det så? Är det något som kan förändras, i så fall hur? Känner du till någon miljö som har förändrats över tid?
3. Vad är manligt och vad är kvinnligt? Vad menar du när du använder orden manligt eller kvinnligt – vilken betydelse har orden? Vilka olika stereotyper finns det?
4. Anton Hysén och Musse samtalar om att det finns vissa förväntningar på hur man ska vara. Vad tänker du om det?
5. Tillhör du eller någon du känner en grupp det finns särskilda förväntningar på?
6. Har du förväntningar på dig i relation till ditt kön? Hur påverkar det dig?
7. Vilka positiva och negativa effekter finns av förväntningar som är kopplade till ditt kön?

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

AVSNITT 2: FÅR MAN SÄGA HANDIKAPPAD?

FÖR LÄRAREN

Idag är det många som använder ordet funktionsvariation istället för funktionsnedsättning. Tidigare sa man handikappad eller funktionshindrad. Om eleverna använder flera olika begrepp kan det vara bra att samtala om vad ord, och innebörden i dem, ger för bilder och skapar för förväntningar. Spelar det någon roll vilket begrepp som används och i så fall varför?

Exempel på olika funktionsnedsättningar:

Fysiska funktionsnedsättningar kan till exempel innebära att man har svårt att använda, styra, balansera eller koordinera vissa kroppsdelar. Det kan vara medfött eller bero på en skada eller ett sjukdomstillstånd.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar innebär bland annat svårigheter med det sociala samspelet. Exempel är autism och adhd.

Intellektuell funktionsnedsättning innebär svårigheter att till exempel ta emot, bearbeta och förmedla information, vilket betyder att det krävs längre tid att förstå och lära sig saker. Kan även definieras som utvecklingsstörning.

Läs gärna mer om olika funktionsnedsättningar och hur de påverkar individen i en skol- eller utbildningssituation. På Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) hemsida finns bra information.

DISKUSSIONSFRÅGOR

1. Vad är “funktionsnedsättning”?
2. I inledningen av programmet använder Musse flera begrepp - funktionshindrad, funktionsvarierad och funktionsnedsättning. Även ord som handikapp och rullstolsburen kommer upp under programmets gång. Spelar det någon roll vilket begrepp man använder?
3. Varför har Musse bestämt möte med Samsey på ett café där det finns en rulltrappa?
4. I programmet säger de att personer med normbrytande funktionalitet inte syns i media. Varför är det så, tror du?
5. En konsekvens av att människor med normbrytande funktionalitet är osynliga i media är att man kan ha svårt att känna igen sig. Finns det fler grupper det är sant för?
6. Vad tror du skulle hända om fler personer med funktionshinder syntes i till exempel Hollywoodfilmer? Ge exempel på serier eller filmer där personer med normbrytande funktionalitet är med?
7. Skulle en person med en funktionsnedsättning kunna börja i din klass i morgon? Fundera utifrån olika funktionsnedsättningar och utifrån din skolas organisation och närmiljö.

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

AVSNITT 3 HUR SER EN SVENSK UT?

FÖR LÄRAREN

“Normkritik” handlar om att synliggöra, ifrågasätta rådande normer och strukturer och på så sätt utveckla den vedertagna definitionen om vad som är normalt.

Rasism handlar om att människor behandlas olika beroende på hur de ser ut eller varifrån de kommer. Ett annat ord är “främlingsfientlighet”.

1. Vad betyder det att vara ”normkritisk”?
2. Finns det förväntningar på hur vi ska vara beroende på vilken hudfärg vi har? I så fall vilka?
3. Vem är svensk? Hur är en “svensk”? Hur bestäms det?
4. Musses vänner identifierar sig som svenskar. Varför accepterar inte alla deras identifikation?
5. Musse säger att han inte alltid uppfattas som svensk. Vad menar han med det? Varför blir Musses vänner sura när han påstår att han råkar ut för samma sak som de gör?
6. Reflektera över citatet: “Tänk att det finns mörkhyade kvinnor som faktiskt är snygga. Är det inte väldigt jobbigt att vara mörkhyad? Jag tycker det är väldigt fint med människor från Afrika. (Jag är från Indien!) Ja men det är väl samma sak. Jag känner en person som är mörkhyad.”
7. Vad menas med att känna en “gemenskap i utanförskapet”?

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

AVSNITT 4 IBLAND SKRATTAR JAG ÅT BÖGSKÄMT

FÖR LÄRAREN

“Heteronormen” innebär att man förutsätter att alla identifierar sig med det kön de fötts med samt att man är intresserad av det motsatta könet för kärleksrelationer.

“Queer” kan användas för att beskriva ett förhållningsätt som kritiserar normer kring kön och sexualitet, speciellt heteronormen. Läs mer hos rfsl (rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/)

DISKUSSIONSFRÅGOR

1. Vad är ”heteronormen”?
2. Vad betyder ”queer”?
3. Varför är Fredrik så arg på Musse?
4. I programmet säger de att det finns ”regler” för hur vi ska vara. Håller du med om det?
5. Vad tänker du om att Musses producent sa till honom att leta efter en “lesbisk frisyr” när han väntade på Caroline?
6. Vad tänker du om detta citatutdrag: “- Du backar mig mer genom att på eget bevåg liksom förändra normer när du agerar emot lama bögskämt utan att jag är där i omklädningsrummet (...)” - Jo, men vet du hur mycket man skulle behöva hålla på då?”
7. “Alla får vara kära i vem dom vill.” Vad tänker du om det? Stämmer det? Hur är det till exempel i skolan? I samhället? I världen?

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

AVSNITT 5 ÄR TJOCK LIKA MED FUL?

FÖR LÄRAREN

Ett "ideal" är något önskvärt som man eftersträvar. Just utseendenormen och kroppsideal är något som kan beröra många elever i det tysta. Var uppmärksam på hur samtalet i gruppen fungerar.

1. Vad är "kroppsideal"?
2. Är det skillnad på kroppsideal för tjejer och killar? Diskutera gärna hur du tänker med någon som har en annan uppfattning.
3. Kan vi förändra synen på de rådande idealen? I så fall hur?
4. Cassandra säger i programmet att tjejer förstärker sättet att se på sig själva och andra, håller du med om det? Varför är det så i så fall?
5. Är utseendet viktigt? Sägar utseendet något om en människa? I så fall vad?
6. När någon använder ordet utseende, handlar det bara om fysiskt utseende eller kan man lägga in andra betydelser i ordet som till exempel stil, klädsel, frisyr? Hur tänker du?
7. Vad innebär kroppshat? Vilka är dina tankar om kroppshat?
8. Är det skillnad på reklam som riktar sig till kvinnor jämfört med reklam riktad mot män? Är det något som håller på att förändras?
9. Åse säger att tjejer måste kämpa för att bevisa något. Stämmer det? Förklarar hur du tänker.
10. Har alla, oavsett kön, samma möjligheter i vårt samhälle? Om inte - vilka fördelar eller nackdelar finns det i samhället för tjejer/kvinnor respektive pojkar/män? Kan vi få ett samhälle där båda könen har samma möjligheter?

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

AVSNITT 6 SKA JAG SÄGA HEN ELLER DEN?

FÖR LÄRAREN

Cis-normen betyder att det finns två kön, ett manligt och ett kvinnligt. Om du identifierar dig med något av dem så tillhör du cis-normen. Cis-normen är något som vi ofta inte ens reflekterar över. Att bryta mot cis-normen kan innebära att du förlorar status i samhället.

1. Vad är "cisnormen"?
2. Varför är det så viktigt för Musse vad han ska säga till Robin? Spelar det någon roll vad vi kallar varandra?
3. Varför tar människor illa upp när man frågar om deras pronomen?
4. Vad är könsidentitet? Går det att se på en person vilken könsidentitet hen har? Vad innebär det att vara en transperson?
5. Är det manligt att skapa? Motivera ditt svar!
6. Robin säger att han inte hade några förebilder. Är det viktigt med förebilder? Vad tycker du?

EXIT TICKET

Vad tar du med dig från det här avsnittet?

Vad tar du med dig från diskussionen?

FÖRDJUPNING

Tips! Hos Jämställ.nu (jamstall.nu) hittar du förslag på övningar kopplade till normer, jämställdhet och diskriminering. Även Diskrimineringsombudsmannen (do.se) har visst material för användning i skolan.

- Jämför reklam som riktar sig till tjejer och till killar. Finns det skillnader? Vilka? Vad beror de på?
- Ett nytt begrepp som har kommit är "funktionsrätt". Vad betyder det? Vad innebär det? Hur tror ni att det påverkar synen på människor med en funktionsnedsättning?
- Läs vad andra har skrivit om cis-normen. Skriv ett debattinlägg med era tankar!
- Se filmen "En oväntad vänskap". Vilka tankar fick ni efter filmen?
- Se filmen "Hur många lingon finns det i världen". Reflektera kring filmens budskap.
- På Svenska filminstitutets sida finns fler tips på filmer. Sök till exempel på temat om jämställdhet/genus eller kulturmöten/kulturkrockar. Välj en film som ni ser tillsammans i klassen.
- Gör en lista med förslag på vad ni skulle kunna göra för att förändra normerna i en grupp. Det kan till exempel vara i klassen, på praktikplatsen, hemma eller i samhället.
- Ta reda på: Hur mansnormen har förändrats över tid.
- Ta reda på hur man sett på homosexualitet genom tiderna. Jämför med hur det ser ut i andra länder idag.